

ПОРТРЕТНИ ОПИСАНИЯ И ЛИЧНОСТНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ В ХРОНИКАТА НА ЙОАН МАЛАЛА

Димитър Пеев (София)

Хрониката на Йоан Малала е един от най-интересните паметници на византийската историческа мисъл. Преведена през най-ранния период на старобългарската книжнина, тя в много отношения става модел на християнско историческо мислене. От една страна, това е първата византийска монашеска хроника, в която са прокарани идеята за отмерване на времето по императори и разбирането за историята като единен мирови процес, маркиран, често формално, от личността на владетеля. От друга страна, тя съдържа голямо количество сведения от античната история и митология, което се дължи на опита да бъде включена тази част от човешката история в налагащия се юдейско-християнски модел на света¹. Основен структурен елемент на Хрониката е царуването, а отделните царувания са свързани помежду си с асиндетична връзка. Тази особеност на съчинението на Малала понякога е причина и за не особено ласкавите отзиви за него сред съвременните византинисти². На микроравнище по подобен начин са изградени описанията на външност и личностните характеристики, сполучливо наречени от Хунгер *somatopsychogrammata*³. Интересното при тях е, че напълно отсъства оценъчният елемент, така характерен за жанра като цяло. Тези соматопсихограми са изключително впечатляващи и са обект на коментар почти във всички изследвания, посветени на Малала (вж. Schlissel/Fleischenberg, Чернышева и Любарский⁴). Впоследствие подобни описания започват да се срещат в почти всички монашески хроники, като се превръщат едва ли не в задължително изискване при описание личността на владетеля, както на византийска, така и на славянска почва. Въпреки широката им фиксация изобщо в средновековната православна литература, в такава голяма концентрация те се срещат единствено в Хрониката на Малала. Друго произведение на

¹ Вж. Любарский Я. Н. "Хронография" Иоанна Малалы (проблемы композиции). – В: Я. Н. Любарский. Византийские историки и писатели (сборник статей). СПб, 1999, с. 7–20. (Репринт на статия със същото заглавие от сб. "Festschrift für Fairy von Lilienfeld". Erlangen, 1982. S. 411–429.).

² По-подробно вж. Любарский Я. Н. "Хронография" Иоанна Малалы (проблемы композиции)..., с. 7–8.

³ Hunger H. Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner, I. München. 1978, S. 322.

⁴ Schlissel O., V. Fleischenberg. Die psychoetische Charakteristik in den Porträts der Chronographie des Ioannes Malalas. – In: Studien zur vergleichenden Literaturgeschichte, 1909. Bd. 9. (За съжаление, тази статия не ми беше достъпна, цит. по Любарский Я. Н. Герои "Хронографии" Иоанна Малалы. – В: Я. Н. Любарский. Византийские историки и писатели (сборник статей). СПб, 1999, с. 21–30, бел. 13. (Репринт на статия със същото заглавие от сб. "Кавказ и Византия", вып. 6. Ереван, 1988. С. 110–119.). Вж. по-подробна библиография по въпроса във: Любарский Я. Н. Герои "Хронографии" Иоанна Малалы...; Чернышева М. И. О соотношении славянского перевода "Хроники Иоанна Малалы" и ее греческого текста. (На материале портретной лексики). – ТОДРЛ, XXXVII, 1983, с. 222–228.

старобългарската литература, посветено изцяло на психо-етично описание, е Слово за нрава и облика на св. Богородица и Исус Христос на Елифаний мних от Берлинския сборник (вж. БерСб ff. 34r-36r), от което в редки случаи ще привличам сравнителен материал.

В Хрониката на Йоан Малала се срещат 56 соматопсихограми на герои от Античната митология и участници в Троянската война, римски и византийски императори, отделни личности и др. Те формират един ярък и достатъчно хомогенен пласт лексика, неизследван от лексикографско гледище. Хрониката, както е известно, е съхранена само в състава на Хронографите, запазени в руски преписи от XV–XVII век. и степента на съхраненост на превода, възникнал през X век в Симеонова България, далеч не е удовлетворителна. Византийската традиция също не пази Хрониката в пълния ѝ вид. Това добре се вижда и в разгледаните пасажи, в които съотнасянето гръцки – старобългарски текст е доста условно. Редът на изброяването на физическите характеристики често пъти е объркан и те не са в еднаква последователност в двата текста. Има пропуски на отделни характеристики и в гръцкия, и в старобългарския текст, което води до контаминации между съседни описания⁵, както и до някои неправилни съотнасяния на неясни в семантично отношение лексеми с гръцкия оригинал в МСДРЯ. В началото на троянския цикъл в гръцкия текст има голяма лакуна, поради което описанията на Агамемнон, Менелай, Ахил, Патрокл, Аякс Теламонид, Одисей, Диомед, Нестор, Бротезилай, Паламид са без гръцки съответствия. Същото се отнася и за соматопсихограмите на византийските императори Льв Млади и Зенон, както и на патриция Леонтий. От друга страна в старобългарския превод липсват, спрямо гръцкия оригинал, описанията на Филоктет и Главк, въпреки че голяма част от характеризиращите ги епитети могат да бъдат открити в предхождащите ги описания съответно на Неоптолем и Еней⁶. Тези причини, довели до известни неясноти и неправилни тълкувания в Материалите на Срезневски, както и липсата на част от тази лексика в известните лексикографски справочници, са повод за настоящото проучване⁷.

I. Общ вид

лѣплъ и краснѣ са основни общи характеристики за красив външен вид, превеждат гр. κατεσταλμένος, εὖθετος, ἐλλόγιμος, εὖστολος;

Рѣст: възрастъ: вѣ же възрастомъ добротѣлесна, предовра възрастомъ, възрастомъ срѣднии⁸. Към този тип характеристики спадат още ннзѣкъ и великъ. Възрастъ превежда най-често гр. ἡλικία, докато ннзѣкъ и великъ – χονδοειδής, μέγας. Друг начин за изразяване на общ изглед е

⁵ Чернышева М. И. О соотношении славянского перевода ..., с. 224–225.

⁶ Пак там.

⁷ За по-голяма яснота и прегледност старобългарският текст на описанията заедно с успореден гръцки текст е изнесен като Приложение 1. В Приложение 2 предлагам речник на описанията, включени в Приложение 1.

⁸ В илюстративния материал примерите са с оригинална ортография.

съчетание с лексемата тѣло: великѣ тѣлоу, тѣлоу высокѣ, тѣлоу низѣ, тѣлоу срѣднѣ, тѣлоу добру, тѣлоу на четверти крѣпокѣ, унѣ тѣлоу, тѣлоу предвѣра; те предават освен изброените конδοειδής и μέγας, гр. ἡλικία, ἰδέα, θέα.

Цвет на кожата: гр. λευκός и μελάγχροος се превеждат съответно с вѣлѣ или унѣ (най-често) и смаглѣ. Например хубавата Елена е охарактеризирана като унѣ акы смѣлѣ λευκὴ ὥσει χιών. Също така се използва и прилагателното роумѣнѣ μελίχρους, т.е. ‘с цвет на мед’, по-често ‘имащ здрав вид’ и е характеристика на отделни части на тялото – устни, бузи и т.н. Вж. и надъроумѣнѣ ‘румен, червен, със здрав вид’ без гръцко съответствие.

II.a. Описания на главата

Глава: довроглавѣ εὐχέφαλος.

Лице: дългѣ лицемѣ μάκροψις, кръглоу лицемѣ, кръговатымѣ лицемѣ στρογγυλόψις, тнхнѣ лицемѣ, тонкымѣ лицемѣ λεπτοχάρακτρος, унѣ лицемѣ, унѣтымѣ лицемѣ – όψις; довролнкѣ и доврѣлнкѣ, като във втория случай и двете части на композита се скланят: доврѣлнка εὐχάρακτρος, дълголнкѣ μάκροψις, плосколнкѣ, плосколнѣ ‘имащ широко лице’ πλατόψις.

Очи: зѣкрѣ ‘светлоок, синеок’ γλαυκός, γλαυκόφθαλμος, ὑπόγλαυκος, с вариации зѣкрѣ и зѣркѣ, второто предполага старобългарска форма зръкѣ, явно калка на гр. γλαυκός. Фасмер (II, 95) смята, че се среща само в руско-църковно-славянски, като отбелязва, че изходната форма е неясна, възможно от *зерькѣ, *иззерькѣ. Наличието на фонетичен вариант зѣркѣ (в 14 и 16 описание) ни дава основание да предположим изходна форма зръкѣ със закономерен за руската редакция фонетичен облик на сонантите -ръ- > -ѣр- > -ѣр- и последваща метатеза на съгласковата група -рк- > -кр-, която в абсолютен изглас се оказва труднопроизносима за славянския артикулационен инвентар. Според МСДРЯ семантичното гнездо зѣкрѣн/зѣкрѣн, зѣркѣн, нѣзѣркѣн се среща основно в паметници, възникнали в южнославянска езикова среда (Хрониката на Йоан Малала и Александрията). Илюстративният материал за речниковата статия нѣзѣкрѣн в МСДРЯ е от описанието на император Клавдий и на ап. Павел. В по-късното издание на Истрин и двата примера са тълкувани като съюз и и прил. зѣкрѣ⁹, т.е. твърде е вероятно вариантът нѣзѣкрѣ в МСДРЯ да е плод на

⁹ *Истрин В. М.* Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книги XI—XIV. – Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ, т. 90, вып. 2. СПб., с. 17, 24. Ср. Приложение 1, описания 41 и 44.

неправилно разделяне на текста в някои от изданията от началото на славянската филология. Възможно е също така протезата на *и* в инварианта *иззеркѹи* (Фасмер II, 95) да се е появила под тюркско влияние. Срв. бълг. диал. *зъркѣли*, както и рус. *зеркало*. Урънѣма зѣниѣма мѣлѣχхорос; напoуχлѣ в съчетанието напѣхлѣма oуѣма oίνοπαῆς τοὺς ὀφθαλμούς 'с очи, имащи винен цвят'; доврoокъ eуѡфθαλμος, доврѣма oуѣма, велнкъ oуѣма, малыма oуѣма, плѣнома oуѣма. кривѣ 'кривоглед' страβός, ὑπόστραβος. Велѣокъ мѣгалѡфθαλμος, велнкома oуѣма влѣгѣкома (вм. влѣгѣкома) 'с големи и влажни очи' (в описанието на хубавата Елена).

Вежди: вѣзѣисѣнома бровѣма хѣтофрус 'с високомерно вдигнати вежди' (характеристика на Парис), чѣстома бровѣма, чѣстѣ бровѣма, чѣстома бровѣма (сѹнофрус) 'със сключени вежди', назѣлѣ вѣкома (χεχολλαῖσμένα ἔχουσα βλέφαρα), където назѣлѣнѣ (от зѣлѣ) означава 'гримирани с антимон', т.е. 'с клепащи, гримирани с антимон'.

Нос: доврoносѣнѣ, доврoносѣ 'с красив нос' eуpинос; лѣконосѣ 'с гърбав нос' ἄγχιλόριнос; доврѣмѣ носомѣ eуpинос; длѣгoносѣ, велнкѣ носомѣ махрѡринос; кривоносѣ 'с гърбав нос' στρεβλόριнос. За жена се среща тѣнконоса лѣптѡринос.

Уста: oуѣтѣнатѣ 'с месести, дебели устни', гр. *ὀ*, велѣoуѣтѣ 'велеуст, с голяма уста' мѣгалѡστομοs. За жена: мала oуѣтѣ, рѣмѣнѣма oуѣтѣма ἀνθηρόχειλος (букв. 'с цѣфтящи устни') 'с изящни устни'.

Бузи: (само при жени) доврѣма лѣнтѡма eυπάρειος.

Мустаци: наoуѣтѣ, oвоуѣтѣвал, послѣдающѣ oуѣомѣ 'с току-що наболи мустаци' ἀρχιγένειος.

Брада: гѣстоврадѣ, чѣстоврадѣ, гѣстѣ брадоѣ 'с гѣста брада' δασυπώγων; доврoврадѣ 'имащ хубава гѣста брада' eυπώγων; рѣдoврадѣ σπανὸς τὸ γένειον. Към тази категория би трябвало да бъдат отнесени и неясните coуѣсоврадѣ и coуѣтѣ, които нямат гръцки съответствия. И в простото, и в сложното прилагателно може да се възстанови стб. сѣсѣ със значение 'взаимен, съвместен, срещу'. Тѣй като coуѣсоврадѣ е характеристика за брада, може да се предположи значение 'с разцепена на две брада' или образно казано 'с брада във формата на обърнато М', откъдето coуѣтѣ или сѣсѣ като физическа характеристика би трябвало да означава 'с разполовена на две брадичка, с брадичка с дълбока трапчинка'.

Коса: владѣ — велню владѣю, гѣстою владѣю, длѣгoю владѣю, гѣстою владѣю oυλόθριξ, роуѣсою владѣю ὑπόξανθος. Тази лексема явно е мотивирана от древното схващане, че силата се намира в косата. В останалите случаи за коса се използват композити с корена влас-: кратовласѣ, кратокѣ власѣ хондѡθριξ,

просты власы, простовласъ ἀπλόθριξ, роусовласъ, роусовласа нажеитъ ὑπόξανθος, рѣсавласа ξανθόχομος, урьновласъ, урьновласатъ μελάνθριξ, крокорявѣ 'кѣдрав, с чуплива коса' οὐλος, надъроусъ 'риж, огнено червен' - гр. Ø, нароусъ прил. м., ж.: нароусъ 'тъмно рус, русоляв', вар. нароусо (!), нароусты, нароусъ ὑπόξανθος. Налице е достатъчно ясна граматическа дифференциация: окончание -ъ, когато се отнася до мъж, и с -ъ – до жена, т.е. бихме могли да предположим, че става дума за остатъци от по-старо състояние на езика, когато са съществували прилагателни от ж.р. по *i*-основи. Вероятно това обяснява и неясните в морфологично отношение форми като нароусо и нароусты, които са опит за подвеждане към познат или по-скоро продуктивен морфологичен тип. Подобно прилагателно по *i*-основи, но вече склонено, откриваме и в Берлинския сборник: нароуснин власни (БерСб 35v 5). Роусъ: рѣса власы οὐλόθριξ, роусою владыю ὑπόξανθος, роусома вровна ξάνθοφρος. Важни характеристики в описанието на мъжете са просѣдъ μιξοπόλιος, плѣшнѣ фалакрѣс и вѣщелъ, гр. Ø. Вѣщел е тълкувано като неясно и с гр. съответствие ὑπόσιμος, което означава 'плосконос'. Но в разглежданите описания на хора се среща и лексемата вѣсчелъ (вероятно вм. вѣсчелъ), буквален превод на ἀναφάλας 'с плешивина на челото', което в старобългарски би трябвало да даде именно вѣщелъ, т.е. вѣщелъ не е 'плосконос', а 'с плешивина над челото'.

II.б. Описание на тялото

При описание на тялото се използват следните характеристики: власатъ; ннзмнѣ 'нисък, приземист'; плѣщнстѣ, плѣскѣ 'широкоплещест', превеждат πλατύς; погрѣвльнѣ 'леко прегърбен, изгърбен' ὑπόκυρτος; влагамн прѣсѣмн еὔστηθος, доверыма прѣстѣма (вм. прѣсъма) εὔστηθος; широкомын прѣсмын, прѣснстѣ 'широкогърд, с голям гърден кош'; състроенѣ 'добре сложен, с добро телосложение'; плѣнѣ, дѣвелѣ, тлѣстѣ 'пълн, мощен, масивен, набит, дебел' εὐογκος, строγγυλός; урѣватѣ, урѣвнтѣ 'имащ шкембе, шкембелия' προγάστωρ. Само за жени се употребява голѣната 'с изящни прасци' μικρόπους; доверѣса 'с красиви гърди' χαλλίμασθος, εὔμασθος, ὀγκόμασθος; малѣса 'с изящни гърди' μικρόμασθος; малыма ногама μικρόπους; съсата 'с големи гърди, гърдеста' (характеристика на жената-сфинкс), гр. Ø; мужескымынъ творомъ ἀνδροειδής τὴν πλάσιν 'с мъжка конструкция' (характеристика на Касандра).

II.в. Личностни характеристики

тажкогласнѣ 'имащ пълтен, нисък глас' βαρύφωνος; нѣморѣвнѣ, прилепноиъ гзыкомѣ 'заекващ, пелтечещ; заекващ, пелтек, имащ дефект в говора' ψελλός; стрѣлицѣ смотриннѣ 'точен, не пропускащ стрелец' τοξότης εὔστοχος (Парис); строннѣ 'подреден, дисциплиниран' εὐθετος, εὐταχτος;

тъщивъ 'жив, енергичен, деен' γοργός; сладъкъ 'приятен, ласкав, мил, кротък' γλυχός; поскупивъ 'намръшен', гр. Ø; наровитъ 'известен, знаменит; искусен'; нарасивъ 'избухлив' проπετής, ὀξύχολος (срѣб. нарасан 'избухлив, стремителен, неукротим'); мълчалив 'мълчалив' ἥσυχος; крѣпкъ 'силен, могъщ, твърд'; доврогласивъ 'с хубав глас, сладкогласен' καλλίφωνος; грѣлствъ 'грѣмогласен', гр. Ø; гнѣвливъ ὀργίλος; воѣтвъ 'буен, невъздържан', гр. Ø; въистръ περίγοργος; вѣзъзъ δρόμαξ; смѣхливъ 'весел' φιλόγελως; мѣногостѣвѣды 'много знаещ, добре осведомен' πολυίστωρ; лѣвицъ лѣтъ кунѣтѣтъ; крѣмствъ 'властен, властолюбив', гр. Ø; лѣтъ 'рязъкъ, жесток, суров, краен' πικρός, μακρός; лѣводѣнвъ 'обичащ наслажденията, хедонист' καταγύναιος, φιλήδονος (Парис); лѣводарливъ 'обичащ да подарява, щедър', гр. Ø; лѣвоуствивъ 'почтителен, благоговееен' φιλότιμος; лѣжавъ δόλιος; книжвъ 'книжен, грамотен', гр. Ø; довросанъ 'добре поставен, радващ се на голяма почит', гр. Ø; велѣдоушвъ 'ведър, жив, темпераментен; великодушен' μεγαλόψυχος; благоуствивъ 'разумен, здравомислещ', гр. Ø; благоуствивъ, гр. Ø; доврорикъ вѣсѣдникъ, гр. Ø; мѣсливъ 'разумен', гр. Ø; мѣдръ 'здравомислещ, умен, мъдър', гр. Ø; смѣсливъ 'здравомислещ, благоразумен, сдържан' σώφρων; смѣслъ прил., неизм. 'благоразумен, здравомислещ' φρόνιμος; срѣдовѣвъ - прил., неизм. 'в разцвета на силите, на средна възраст' ὠραίος.

От направения преглед става ясно, че още от най-ранната епоха старобългарският език е имал достатъчно богат и добре развит терминологичен инвентар за изграждане на психо-етичен портрет на художествен персонаж. Особено често са застъпени прилагателните с формант за доминиращ признак -атъ: крѣговатъ, оустнатъ, класатъ, чрѣватъ, голѣната, съсатъ и др., които и досега са жив словообразователен модел в българския език. Добре представени са и прилагателните с наставка -ивъ: плѣщивъ, прѣсивъ, грѣлствъ, крѣмствъ, модел, който не е чужд на нашето езиково съзнание, но е малко продуктивен. Основна част от епитетите са представени от прилагателните с нулев формант от типа веловласъ, рѣдоврадъ и т.н. Има и следи от по-старо състояние на езика, когато прилагателните от ж.р. по стара *i*-основа са били жив продуктивен тип.

Използвана литература:

- Истрин В. М. 1897. Первая книга хроники Иоанна Малалы. — Записки императорской Академии наукъ, серия VIII, т. 1, № 3. СПб, с. 1–29.
— 1902. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книга вторая. — Лѣтописи историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ, т. X, Византійско-славѣнское отделение, вып. VII. Одесса, с. 437–486.

Преславска книжовна школа, Т. 9.

- 1902. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книга третья. — Лѣтописи историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ, т. X, Византійско-славѣнское отделение, вып. VII, Приложенія. Одесса, с. 48–52.
- 1905. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книга четвертая. — Лѣтописи историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ, т. XIII, Византійско-славѣнское отделение, вып. VIII. Одесса, с. 342–367.
- 1909. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книга пятая. — Лѣтописи историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ, т. XV, Византійско-славѣнское отделение, вып. IX. Одесса, с. 1–51.
- 1911. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книги шестая и седьмая. — Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ, т. 89, вып. 3. СПб., с. 1–50.
- 1911. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книги восьмая и девятая. — Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ, т. 89, вып. 4. СПб., с. 1–39.
- 1913. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книга десятая. — Лѣтописи историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ, т. XVII, Византійско-славѣнское отделение. Одесса, с. 1–44.
- 1913 а. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книги XI–XIV. — Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ, т. 90, вып. 2. СПб., с. 1–31.
- 1914. Хроника Иоанна Малалы въ славянскомъ переводѣ. Книги XV–XVIII. — Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности императорской Академіи наукъ, т. 91, вып. 2, Приложенія. СПб., с. 1–47.
- Любарский Я. Н.** 1999. “Хронография” Иоанна Малалы (проблемы композиции). – В: Я. Н. Любарский. Византийские историки и писатели (сборникъ статей). СПб, с. 7–20. (Репринт на статья със същото заглавие от сб. “Festschrift für Fairy von Lilienfeld”. Erlangen, 1982. S. 411–429.)
- 1999а. Герои “Хронографии” Иоанна Малалы. – В: Я. Н. Любарский. Византийские историки и писатели (сборникъ статей). СПб, с. 21–30. (Репринт на статья със същото заглавие от сб. “Кавказ и Византия”, вып. 6. Ереван, 1988. С. 110–119.)
- Мещерский Н. А.** 1956. Два неизданных отрывка древнеславянского перевода “Хроники” Иоанна Малалы. – Византийский временник, т. XI, М., Изд. АН СССР, с. 279–284.
- Чернышева М. И.** 1983. О соотношении славянского перевода “Хроники Иоанна Малалы” и ее греческого текста. (На материале портретной лексики). – ТОДРЛ, XXXVII, с. 222–228.
- Hunger H.** 1978. Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner, I. München.
- Malalas I.** 1831. Joannis Malalae Chronographia. Ex recensione L. Dindorfii. Bonne.

Използвани речници, справочници и издания на текстове:

БерСб	Берлински сборник
МСДРЯ	Срезневский И. И. Материалы для словаря древне-русскаго языка. Том I–III. СПб., 1893–1912. (Репринт: Москва, 1989).
СРЯ	Словарь русскаго языка XI–XVII вв. Москва, 1975–.
СС	Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков). Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, 1994.

Фасмер	<i>Фасмер М.</i> Этимологический словарь русского языка. Том I–IV. Москва, 1987.
ЭССЯ	Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд. Под редакцией О. Н. Трубачева. Москва, 1974–
Miklosich	<i>Miklosich V. von.</i> Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum. Wien, 1862–1865. (Reprint: Aalen, 1977).
SJS	<i>Slovník jazyka staroslověnského.</i> I–IV. Praha, 1959–1997.

Приложение 1. Описания на външност и личностови характеристики в Хрониката на Йоан Малала*.

1.
въ земаѣ тѣмъ ѡвѣн сѧ нѣкто жена вдова,
нѣмѣмъ Овѣга, злѡвѣражна, прѣснѣта,
сѣсѣта, воуѣта. (Историята на Едип
(Истрин 1902:484)).
*καὶ ἀκούσας ὅτι γυνή τις ὀνόματι
Σφίγξ, ληστρίς, ἐλυμαίνεται πάντας
τοὺς ἐπὶ τὰς Θήβας ἐρχομένους, καὶ
στενὸν τὴν πόλιν· (Malalas
1831:51)*
2.
въ зоромъ вѣаше Феѡдра възрастомъ
довротѣлесна, нарѣсь, довроноса, длѣголка,
смыслѣна.
*τῇ δὲ θεᾷ ἦν ἡ Φαίδρα τελεία,
εὖστολος, μακρόψις, σώφρων.
(Malalas 1831:88)*
3.
Нполитъ же тѣломъ вѣаше срѣднѣн,
снѣлѣнъ, смѣглъ, кратовласъ, въщелъ,
кратошѣн, плѣсколкѣнъ, корминѣтъ, зѣвы
велѣны нѣмын, оуѣстнатъ, рѣдѡврдѣтъ, лѡвѣцъ
лѡтъ, смыслѣнъ н млѣуалнѣтъ.
(Историята на Тезей (Истрин 1905:366)).
*ὁ δὲ Ἰππόλυτος τῇ θεᾷ ἦν τέλειος,
εὖσθενής, μελάγχροος, κονδόθριξ,
ὑπόσιμος, πλατόψις, ὀδόντας ἔχων
μεγάλους, σπανὸς τὸ γένειον,
κυνηγέτης, σώφρων δὲ καὶ ἥσυχος.
(Malalas 1831:88)*
4.
Елѣнь вѣ тѣломъ предѡвѣра н възрастомъ,
доврососа, вѣста аѣкы снѣгъ, млѣда плѣтнѣю,
дѡврома вѡвѣла, довроноса, довраинка,
роуѡвѣла нѣжелтъ, велѣкома ѡвѣнѣ
влѣгъкама, родѡстнѣва, доврогласна, вѣдѣнъ
взоръ нѣмоуѣн въ жѣнахъ. вѣѣашѣ лѣтъ
кѣ. (Описание на хубавата Елена
(Истрин 1909:1))
*ἡ γὰρ Ἑλένη ἦν τελεία, εὖστολος,
εὐμασθος, λευκὴ ὥσει χιών, εὖοφρος,
εὐρινος, εὐχάκτѣρος, οὐλόθριξ,
ὑπόξανθος, μεγάλους ἔχουσα
ὀφθαλμούς, εὐχαρής, καλλίφωνος,
φοβερὸν θέαμα εἰς γυναῖκας· ἦν δὲ
ἐνιαυτῶν κς. (Malalas 1831:91)*

* Тѣй като Истрин не следва пунктуацията на ръкописите, по които издава Хрониката на Малала и поради това тя не може да бѣде възстановѣна, си позволявам да не възпроизвеждам изцяло предложѣната от издателя пунктуация, а да въведа, кѣдето се налага, съвременна такава, спорѣд логиката на текста. Също така, кѣдето се налага, в скоби са дадени пояснѣния, спомагащи за по-доброто разбиране на текста.

5.

...и въземъ все цѣтво его, и дщѣръ его
Диомидѣ приведе. бѣ же ѡтроковнца чѣста,
плѣна, рѣговатымъ лицемъ, и зѣкра, и
възраста, нарѣсы, лѣтъ кѣ двѣю (=дѣвою –
бел. Д.П.) (Диомида, дщѣря на Фарвант
(Истрин 1909: 7, 8)).

6.

Ястоуномнѣ сѣ и Хрѣнисть же ннзка, чѣста,
рѣсавласа, довроока, довроноса, довроосана,
малососа, лѣ сѣшн ѿ (Астиномия
Хризейда (Истрин 1909: 8)).

7.

Пѣподоклина же вѣ высокая, чѣста, доверсеса,
лѣпа, чѣста вѣрвна, довероса, рѣмана,
велеѣка, назелне вѣкома (въ рукоп.
вѣдома), рѣса власы, прѣстовласа, н на носѣ
нмѣши знáмѣнїе, смѣхлнва, рáдостнѣа
(Бризеида (Истрин 1909:8, 9)).

8.

вѣ же Текониса възрастомъ вѣлѣ оутръ
носашин, смагла, довроода, тонконоса,
уръновеласа, тонкымъ лицемъ, напраснава,
двою, лѣ соущи зѣ. (Текмиса (Истрин
1909:9)).

(Нарóуѣтнѣи же въ Ёл'линѣхъ, ѡже на Нлѣн
градѣ прѣшед'ши, ѡмѣх'сѣ сѣи ѡбразы)

9.

Д. ЯГАММОНЪ ВЪ ВЕЛНЪ, УТЪ,
ДОБРОНОСЕНЪ, ГЪСТВОРАДЪ, УРЪНОВАСЪ,
ВЕЛБЪ, КННЖЕНЪ, ВЕЛЕДШЕНЪ, ВЛГОРОДЕНЪ

10.

**.Б. МЕНЕЛАУСЪ ННЗКОЪ, ПРЪСНЕТЪ, КРЪПОКЪ,
 РОУМАНЪ, ДОВЕРОНОСТЬ, ДЪВЕРОЛНКЪ,
 ГОУСТВОРАДЪ, НАДЪРЪСЪ, ПЛЪНОМА УУИНА,
 ДРЪЗЪ, ХРЪВОРЪ.**

11.

ТРЪН ЯХНАЛОУСЪ ПРЪСНЕСТЪ, УНІСТЬ ТѢЛОМЪ,
ВІАНКАГО ЛѢТА. КЪДРАЖЕЪ, РЪДОВАДАЪ, РОУСЪ,
РОУВЛАСЪ, ДАТЪГОНОСЪ, ПАТЪНОМА ШУИМА,

καὶ λαμβάνει πάντα τὰ τῆς βασιλείας
αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ
Διομήδαν ἄγει· ἦν δὲ ἡ κόρη λευκή,
στρογγυλόφει, γλαυκή, τελεία,
ὑπόξανθος, ὑπόσιμος, οὔσα ἐναιυτῶν
κβ, παρθένος· (Malalas 1831:100)

ἦν δὲ ἡ αὐτὴ Ἀστυνόμη ἡ καὶ
 Χρυσῆς κονδοειδῆς, λεπτῇ, λευκῇ,
 ξανθοκόμος, εὖρινος, μικρόμασθος,
 οὖσα ἐναυτῶν ιθ. (Malalas
 1831:100)

ἡ δὲ Ἱπποδάμεια ἡ καὶ Βρισηὶς ἦν
μακρὴ, λευκὴ, καλλιμασθος,
εὖστολος, σύνοφρος, εὖρινος,
μεγαλόφθαλμος, κεχολλαῖσμένα
ἔχουσα βλέφαρα, οὐλόθριξ,
ὀπισθοκόμος, φιλόγελως, οὖσα
ἐνιαυτῶν κα. (MaIalas 1831:101)

ἦν δὲ ἡ Τέκμησσα τῇ ἡλικίᾳ
εὖστολος, μελάγχρους, εὐόφθαλμος,
λεπτόρινος, μελάνθριξ,
λεπτοχαράκτηρος, παρθένος, οὖσα
ἐτῶν ἕξ. (Malalas 1831:103)

(-)

—

връзътъ, много рица и скача, доверсанъ,
вѣледѣшенъ, любовѣннъ, веселъ, грѣдъ,
храборъ

12.

Д. Патрокласъ тлъстъ, снленъ, середнѣи, —
доволикъ, довроокъ. нѣроусть, унстъ,
рѣманъ, довробрѣдъ, вѣгороденъ, храборъ,
крѣпокъ.

13.

пѣтосъ Ястъ Ламонѣнскын велѣкъ тѣломъ, —
пѣнъ, състроѣнъ, крѣпокъ зѣло,
вѣледѣшенъ, велѣокъ, кѣдрѣвъ, довробрѣдъ,
смаглъ, довроносъ, вровнстъ, урѣнама
зенницами, прѣстъ, храборъ, снленъ зѣло.

14.

шестын Оуѣснѣстъ среѣнѣи тѣломъ, унстъ, —
прѣсты власы, уѣсты прѣдъ, довробрѣдъ, и
зиркъ, длѣгонѣстъ, тѣхнѣи анѣмъ, соусть,
уверѣнтъ, мѣдръ, довроорѣкъ вѣсѣднѣкъ.

15.

седмын. Днѣмнѣдъ тѣломъ на уѣтвертѣи —
крѣпокъ, довроликъ, соусть, посоуѣленъ,
соуѣсобрѣдъ, пѣнома ѡуна, корѣтошѣи,
цѣломоуѣдръ, грѣдъ, храборъ.

16.

шмын. Нѣстеръ велѣкъ тѣломъ и ѡуна и —
нѣсомъ, и зиркъ, длѣголѣкъ, роуѣстою
вѣлоднѣю, гѣстоверѣдъ, нѣрѣманъ, роуѣстъ,
моуѣдръ, вѣговѣстнѣвъ.

17.

дѣкатын. Ероуѣснѣлоуѣстъ вѣлъ, —
довоуѣбразѣнъ, довроокъ, красѣнъ,
прѣстоуѣлѣстъ, нароуѣстъ, насмѣдаѣщи сѣ
вѣрадою, высокъ, лѣподрѣвъ, храборъ.

18.

дѣсатын Пѣлѣмнѣнѣстъ вѣлъ, высокъ, —
тѣнокъ, длѣголѣкъ, прѣсты власы, мѣлома
ѡуна(,) пѣныма грѣлнѣстъ, моуѣдръ,
кнѣжѣнъ, вѣледѣшенъ, мыслнѣвъ

19.

дѣ. Мнѣрѣнѣнѣнѣ нѣзѣкъ, пѣуѣнѣстъ, уѣтъ,

Μηρίωνης κονδοειδής, πλατύς,

ДОБРОБРАДЪ, ВЕЛЮКЪ, УРЪНАМА ЗИНЦАМА,
КЪДРАВЪ, ГЪСТОЮ ВЛАДЬЮ, ПЛАСКОЛАНЦЪ,
КРОВНОСТЬ, ВЪСТОЪ, ВЕЛЕДЪШЕНЪ.

20.

вѣторын на десѣть. Ндаменюѹсѣ срдѣни,
снѣгѣ, добрѣѣ, стрѣни, крѣпокѣ,
добрѣностѣ, гѣствѣрадѣ, добрѣгѣласнѣ,
добрѣгѣласнѣ, кѣдрѣаснѣ, корѣтовѣ, вѣрѣнѣснѣ,
дѣвѣ, чѣрѣновѣаснѣ, снѣснѣснѣ, стрѣвѣснѣ
лѣпѣ, вѣлѣдѣшенѣ.

21.

Supplies

22.

пѣ. Сѣсть, нѣже естъ прирѣкомѣ Локростъ,
снѣлнѣ, крнѣтъ, довроноѣ, кѣдрѣтъ,
урѣновласъ, утѣбрѣдѣ, дѣлѣголнѣкъ, дрѣзѣтъ,
хрѣворѣтъ, любѣодѣнѣтъ, рѣманѣтъ.

23.

ДІ. НЕШПІТОЛЕНОСТЬ ЧИСТЪ, ДОБРОНОСЕНЪ,
ЧРЪМЕНЪ, КОУДРАВЪ, ЗЕКРЪ, КЕЛѢОКЪ,
РОУСОМА БРѢВНА, ПОСНАДАЮЩЕ СЯ БРАДОЮ
РЪСОЮ, КРЪГЛОМЪ ЛИЦЕМЪ, НАПРАСНИЕМЪ,
ДРЪЗЪ, ЛЮТЪ, ХРАБОРЪ

24.

БІ. КЛАСЬ НИЗКОКЪ, ТОНОКЪ, УТЬ, СЪДЪ
ГЛАВОЮ, НЪ ВРАДОЮ КЪДРАВОЮ, НЪ ВЪЛЪХОВЪ, НЪ
КОЕИНИКЪ ХИТОЪ.

(Троўн же нарёунтін люужн сін.)

25.

Ѧ. Прѣгѣмосъ тѣломъ высокъ и блѣтъ, и в

λευκός, εὐπώγων, μεγαλόφθαλμος,
μελάγχωρος, οὐλόθριξ, πλατόψις,
στρεβλόρινος, περίοργος,
μεγαλόψυχος, πολεμιστής.

Ἰδομενεὺς διμοιριαῖος, μελάγχροος,
εὐόφθαλμος, εὐθετος, ἰσχυρός,
εὕρινος, δασυπῶγων, εὐκέφαλος,
οὐλόθρηξ, ἀπονενοημένος πολεμιστής.

Φιλοκτήτης εὐμήκης, εὐθετος,
μελάγχροος, σύνοφρος, γενναῖος,
εὐόφθαλμος, εὐρινος, μελάνθριξ,
πολύθριξ, φρόνιμος, τοξότης
εὐστοχος, μεγάλωψυχος.

Αἴας ὁ Λοκρὸς μακρὸς, εὐσθενής,
 μελίχρους, στραβός, εὐρινος,
 οὐλόθριξ, μελάνθριξ, δασυπύγων,
 μακρόψις, τολμηρὸς πολεμιστής,
 μεγαλόψυχος, καταγύναιος.

Πύρρος ὁ καὶ Νεοπτόλεμος εὐήλιξ,
εὐθώραξ, λεπτός, λευκός, εὖρινος,
πυρρόθριξ, οὖλος, ὑπόγλαυκος,
μεγαλόφθαλμος, ξάνθοφρυς,
ξανθοαρχιγένειος, στοργυλόψις,
προπετής, τολμηρός, εὐσχυλτος,
πικρὸς πολεμιστής.

Κάλχας κονδοειδής, λευκός,
ὄλοπόλιος καὶ τὸ γένειον, πολύθριξ,
μάντις καὶ οἰωνοσκόπος ἄριστος.

(Τῆς δὲ Τροίης οἱ ἄριστοι ἄνδρες οὗτοι.)

Πρίαμος τῇ ἡλικίᾳ εὐμήκης, μέγας,

* В гръцкия текст има и други описания неотразени в старобългарския превод, отразените тук са част от по-големи текстови масиви и съставят едно цяло с предходната и следващата соматопсихограма и поради това е нецелесъобразно да се нарушава цялостта на успоредения гръцки текст.

лицѣ дѣвръ, роуѣмѣ, ѡ зѣкрѣ, длѣгоносѣ,
вѣтъ вѣрѣма, доврѣокѣ, сѣѣ, ѡ вѣлѣсѣтъ,
гоуѣсѣврѣдѣ, лѣпѣ.

26.

вторѣе. Ѣктѣрѣ сѣмѣглѣ, вѣсокѣ, зѣло
вѣлѣтъ, ѡ сѣмѣнѣ крѣпѣстѣю, доврѣносѣ,
кѣдрѣвѣ, корѣтовѣлѣсѣ, доврѣврѣдѣ,
прѣмѣпѣномѣ пѣзѣыколѣ, вѣлѣгорѣдѣнѣ, ѡ гѣрдѣ,
хрѣворѣ, тѣжѣкоглѣсѣнѣ.

27.

трѣтѣн. Днѣфѣдѣ сѣрѣднѣн, доврѣымѣ
прѣстѣма, доврѣокѣ, посѣплѣнѣ, сѣмѣглѣ,
плѣсколѣнѣ, доврѣ, доврѣврѣдѣ.

28.

вѣтѣврѣе. Ѣленѣсѣ вѣсокѣ, лѣпѣ, вѣстѣ,
крѣпокѣ. роуѣсѣ, плѣтѣнымѣ ѡнѣмѣ,
длѣгоносѣ, тѣнѣкѣымѣ лѣнѣмѣ, посѣлѣдѣдѣюѣ
оуѣсомѣ, погрѣоуѣлѣнѣ, сѣмѣсѣлѣ, хрѣворѣ.

29.

плѣтѣн. Трѣнѣлѣсѣ дѣврѣ, вѣнѣкѣ,
доврѣносѣ, прѣстѣ вѣлѣсѣ, роуѣсѣ, доврѣокѣ,
вѣрѣновѣлѣсѣ, гоуѣсѣврѣдѣ, крѣпѣокѣ, хрѣврѣокѣ
(= хрѣворѣ (?)), ѡ вѣрѣжѣ.

30.

шѣстѣн Пѣрѣсѣ, ѣжѣ ѣ лѣксѣнѣдрѣ, дѣврѣ
вѣзрѣстѣомѣ, сѣмѣнѣ ѡ вѣтъ, доврѣносѣ,
доврѣокѣ, вѣрѣномѣ зѣнѣнѣдѣмѣ, кѣдрѣвѣ,
вѣрѣновѣлѣсѣлѣ, ѡвѣоуѣсѣвѣлѣ, длѣтѣгѣымѣ
лѣнѣмѣ ѡ вѣзрѣнѣсѣномѣ вѣрѣмѣ, гѣрѣлѣнѣсѣтъ,
вѣлѣоуѣсѣтъ, рѣдѣсѣтѣнѣ, лѣпѣ, доврѣохѣдѣнѣ,
сѣтрѣлѣнѣцѣ сѣмѣтрѣнѣнѣ, сѣтрѣшнѣвѣ,
лѣвѣодѣнѣвѣ.

31.

сѣдѣмѣн. Ннѣлѣсѣ нѣзѣокѣ, дѣвѣлѣ, доврѣымѣ
прѣстѣма, крѣпѣокѣ, вѣрѣнѣнѣ, плѣсколѣнѣ,
доврѣносѣ, вѣстѣ лѣнѣмѣ, сѣмѣсѣлѣнѣ,
мѣдрѣ. вѣлѣгѣнѣнѣ.

32.

—

33.

ѡсѣмѣн. Ннѣтѣнѣорѣ тѣнокѣ, вѣсокѣ,

καλός, πυρρόχροος, υπόγλαυκος,
μακρόρινος, σύνοφρος, εὐόφθαλμος,
πολιός, κατεσταλμένος.

Ἐκτωρ μελάγχροος, μακρός, πάνυ
εὐογκος, δυνατός ἐν ἰσχύϊ, εὐρινος,
οὖλος, εὐπῶγων, στραβός, ψελλός,
εὐγενής, φοβερός πολεμιστής καὶ
βαρύφωνος.

Δηίφοβος διμοιρίαῖος, εὐόφθαλμος,
υπόσιμος, μελάγχροος, πλατόψις,
γενναῖος, εὐπῶγων.

Ἑλενος μακρός, εὐθετος, λευκός,
ἰσχυρός, ξανθός, οἰνοπαεῖς τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἔχων, μακρόρινος,
ἀρχιγένειος, υπόκυρτος, φρόνιμος,
πολεμιστής.

Τρῳῖλος μέγας, εὐρινος, ἀπλόθριξ,
μελίχρους, εὐόφθαλμος, μελάνθριξ,
δασυπῶγων, ἰσχυρός πολεμιστής καὶ
δρόμαξ.

Πάρις ὁ καὶ Ἀλέξανδρος, εὐήλιξ,
εὐσθενής, λευκός, εὐρινος,
εὐόφθαλμος, μελάγχροος, μελάνθριξ,
ἀρχιγένειος, μακρόψις, κάτοφρος,
μεγαλόστομος, εὐχαρής, ἐλλόγιμος,
εὐκίνητος, τοξότης εὐστοχος, δειλός,
φιλήδονος.

Αἰνεΐας κονδοειδής, παχύς, εὐστηθος,
ἰσχυρός, πυρράκης, πλατόψις,
εὐρινος, λευκός, ἀναφάλας, εὐπῶγων.

Γλαῦκος ἰσχυρός, φρόνιμος, εὐσεβής.

Ἀντήνωρ μακρός, λεπτός, λευκός,

крѣпокъ, бѣлорѣкъ, малыма ѡчима ѡ
зѣкръ, лоуконосъ, тѣнкымъ лицемъ,
лоукавъ, не влажна сѣ; мнѣгосвѣдын, лѣпъ.
34.

Ѣкави роука (м.б. роука), доброука,
добролѣпа, дѣроноса, сѣдѣовиу, любуѡтъѣ ѡ
доброю бесѣдою, малъчалка.

35.

Бѣтораа. Янѣдромахи сѣдѣла, тѣнка, лѣпа,
дѣроноса, сѣмѣла, доброука, дѣроноса,
дѣра бѣома, нарѣсо, коудрава, длѣгою
владѣю, длѣгымъ лицемъ, дѣрою выею,
рѣманыма ланнѣма, радѣстѣва, тѣшѣва.

36.

третѣа Касанѣдра нѣзка, крѣговатымъ
лицемъ, чѣста зѣло, моужескымъ творомъ,
дѣроноса ѡ доброука, чѣтнама зѣннѣма,
роукою владѣю, кѣдрава, знаменѣе нѣмѣшн на
главѣ, дѣрою выею, дѣроноса, малыма
ногѣма, вѣгорѣдна ѡ всѣ прорѣцаѡшн,
бѣолюѣнца, вѣздѣржащн сѣ, дѣою ѡ чѣ.

37.

ветѣрѣтаа. Полѣжѣно висока, чѣста зѣло,
вѣлока, чѣрнобѣла, коудрава, вѣлно
владѣю, дѣроноса, тѣнѣнымъ лицемъ,
дѣрама ланнѣма, мѣла оусты, рѣманыма
оуствѣна, лѣпа, голѣната, дѣою, радѣстѣва,
ѡтроковѣца, мѣлою плѣтию, красна зѣло...
(Описание на първенците сред ахейците
и троянците (Истрин 1909:10–13))

38.

ѡ цѣрѣвова сѣн Явѣоуѣтъ всѣхъ лѣтъ ·ѡ· ѡ
дѣа. вѣзрастоми же бѣ нѣзокъ ѡ тѣнокъ,
прѣсты власы чѣтѣны, тѣнкымъ лицемъ,
дѣроука, дѣроносъ. (Октавиан Август
(Истрин 1911: 17)).

39.

бѣ же вѣзрастоми сѣдѣни, старъ, тѣнокъ,

ξανθός, μικρόφθαλμος, ἀγκυλόρινος,
δόλιος, δειλός, ἀσφαλής, πολυίστωρ,
ἐλλόγιμος.

Ἐκάβη μελίχροος, εὐόφθαλμος,
τελεία, εὐρινος, ὠραία, φιλότιμος,
εὐόμιλος, ἥσυχος.

Ἀνδρομάχη διμοιρίαία, λεπτή,
εὐστολος, εὐρινος, εὐμασθος,
εὐόφθαλμος, εὐοφρυς, οὐλή,
ὑπόξανθος, ὀπισθόκομος,
μακροχαράκτηρος, εὐτράχηλος,
γελασίνας ἔχουσα ἐν ταῖς παρειαῖς,
εὐχαρής, γοργή.

Κασσάνδρα κονδοειδής,
στρογγυλόψις, λευκή, ἀνδροειδής τὴν
πλάσιν, εὐρινος, εὐόφθαλμος,
μελάγκορος, ὑπόξανθος, οὐλή,
εὐτράχηλος, ὀγκόμασθος, μικρόπους,
ἥσυχος, εὐγενής, ἱερατικὴ, μάντις
ἀκριβής καὶ πάντα προλέγουσα,
ἀσκητικὴ, παρθένος.

Πολυξένη μακρή, καθάρια, λευκὴ
πάνυ, μεγαλόφθαλμος, μελάνθριξ,
ὀπισθόκομος, εὐρινος, εὐπάρειος,
μικρόσιμος, ἀνθηρόχειλος, μικρόπους,
παρθένος, εὐχαρής, ὠραία πολὺ.
(M a l a l a s 1831:103–107)

Αὐγουστος Καῖσαρ Ὁκταβιανὸς
τροπαιοῦχος σεβαστὸς κραταῖος
ἱμπεράτωρ, ὅπερ ἐστὶν αὐτοκράτωρ.
καὶ ἐβασίλευσεν ὁ αὐτὸς Αὐγουστος
τὰ πάντα ἔτη ν. τῇ δὲ θεᾷ ὑπῆρχε
κονδοειδής, λεπτὸς, ἀπλόθριξ,
εὐόφθαλμος, εὐρινος. (M a l a l a s
1831:225)

ἦν δὲ διμοιρίαῖος, γέρων, λεπτακινός,

дoвpoдѣ, cмaглѣ, кpaтoвлacтѣ, кpoкoрлѣ
(Вил : пoкopнѣ), лyoбoдapиe, дѣлoлюбeнѣ.
(импepaтop (Иcтpин 1913:7)).

40.

вѣ жe вьcoкѣ, лѣпѣ, тoнкьмѣ лицѣмѣ,
poуmаnѣ, нaоуѣ, пpoстѣ влacы, мaлaмь
ѡннa, вoрзopѣнѣ, гнѣвнѣ, вeлeдѣнѣ.
(Гaй Кaлигулa (Иcтpин 1913:15)).

41.

вѣ жe нѣзoкѣ, дeвeлѣ нѣ зeкpѣ, пpoсѣдѣ,
вѣлѣ, длѣгѣ лицѣмѣ, тѣхѣ. (Клaвдiй
(Иcтpин 1913:17)).

42.

вѣ жe вьcoкѣ нѣ тoнoкѣ, cѣдѣ, гѣстѣ
вpaдoю, cтpoннѣ. (Hepoн (Иcтpин 1913:19)).

43.

Пѣтpѣ жe cѣмѣ вѣ тѣлoмѣ cрѣднѣ,
вѣcѣнѣ, кpaтoкѣ влacы, вѣcѣ cѣдѣ, нѣ
глaвoю нѣ вpaдoю вѣлoю, влѣдѣ, нaпѣчлaнa
oннa, дoвpoвpaдѣ, длѣгoнoѣ, вpoкнeтѣ,
плockoнѣдpѣ, нaпpacннѣ, cкoрo cл oуκpoтѣ,
нѣcѣнѣ вeсѣдoю ѡ cтoгo дѣхѣ (aп. Пeтѣp
(Иcтpин 1913:21)).

44.

Бѣ жe cтѣн Пaвeлѣ тѣлoмѣ нѣзoкѣ,
плeшнѣ, пpoсѣдѣ глaвoю нѣ вpaдoю,
дoвpoмѣ нoсoмѣ, нѣ зѣкpѣ, нѣ вpoкнeтѣ,
нѣcтoю плoтiю, рѣмaньмѣ лицѣмѣ,
дoвpoвpaдѣ, cлaдoкѣ ѡ cтoгo дѣхѣ, вeсѣдѣ нѣ
нѣcѣлaн. (aп. Пaвeл (Иcтpин 1913:24)).

45.

Гaвлacтѣ ... вѣ жe вьcoкѣ, кpѣпoкѣ, нѣcтѣ,

εὐόφθαλμος, μελάγχροος, κονδόθριξ,
οὐλος, ὑπόσιμος, φιλοκτίστης.
(Malalas 1831:232)

ἦν δὲ εὐμήκης, εὐθετος,
λεπτοχάρκτηρος, εὐχρους,
ἀρχιγένειος, ἀπλόθριξ, μικρόφθαλμος,
περίγοργος, ὀργίλος, μεγαλόψυχος.
(Malalas 1831:243)

ἦν δὲ κονδοειδής, εὐογκος,
γλαυκόφθαλμος, μίξοπόλιος, λευκός,
μάκροψις, γαληνότητος. (Malalas
1831:246)

ἦν δὲ μακρός, λεπτός, εὐμορφος,
εὐρινος, ἀνθηροπρόσωπος,
μεγαλόφθαλμος, ἀπλόθριξ,
ὀλοπόλιος, δασυπύγων, εὐτακτος.
(Malalas 1831:250)

ὁ δὲ αὐτὸς ἅγιος Πέτρος γέρων
ὑπῆρχε τῇ ἡλικίᾳ διμοιριαίος,
ἀναφάλας, κονδόθριξ, ὀλοπόλιος τὴν
κάραν καὶ γένειον, λευκός,
ὑπόχλωρος, οἰνοπαῆς τοῦς
ὀφθαλμοῦς, εὐπύγων, μακρόρινος,
σύνοφρος, ἀνακαθήμενος, φρόνιμος,
ὀξύχολος, εὐμετάβλητος, δειλός,
φθεγγόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁγίου
καὶ θαυματουργῶν. (Malalas
1831:256)

ὑπῆρχε δὲ ὁ Παῦλος ἔτι περιῶν τῇ
ἡλικίᾳ κονδοειδής, φαλακρός,
μίξοπόλιος τὴν κάραν καὶ τὸ γένειον,
εὐρινος, ὑπόγλαυκος, σύνοφρος,
λευκοχρους, ἀνθηροπρόσωπος,
εὐπύγων, ὑπογελῶντα ἔχων τὸν
χαρακτήρα, φρόνιμος, ἠθικός,
εὐόμιλος, γλυκὺς, ὑπὸ πνεύματος
ἁγίου ἐνθουσιαζόμενος καὶ ἰώμενος.
(Malalas 1831:257)

Γαλβᾶς ... ἦν δὲ μακρός, γενναῖος,

крѣвъ, простѣдъ, лѣтъ. (император Галба (Истрин 1913:25)).

46.

Λογνῶςτς Οφνίνскын вѣ же нѣзокъ, плѣскъ крѣпокъ, простовласъ, малыма ѡуныма, нѣморѣуныѣ. (император Лукий Отон (Истрин 1913:25)).

47.

вѣ же вѣзрастоуѣ срѣднѣ, влагѣмн прѣсѣмн н зѣкръ, урѣмнѣ, гоустоврадъ, довроѣкъ, страшнѣ. (император Вителій (Истрин 1913:25)).

48.

Бѣ же ннзѣкъ, плѣшнѣ, урѣватъ, сѣдъ, уермнѣ, напѣхлыма ѡуныма, плѣскоуѣ, гнѣвлнѣ. (император Веспасиан (Мещерский 1956:282)).

49.

Оулиганъ Параватъ ... вѣ же ннзмен, шнрокымн прѣсмен, лѣпъ, довроностъ ѡуныма (!). вѣ же дроугъ н сврѣстннкъ Анванню славномоу фнлософѣ Антнхннскомоу. (император Юлиан Отстъпник (Истрин 1913 а:5)).

50.

Гѣ же Феодосѣн тѣлоуѣ срѣннѣ, н унстымѣ лнцѣмѣ, лѣпъ. (император Теодосій (Истрин 1913 а:11)).

51.

вѣ же выеокъ н простъ власы. (император Маркиан (Истрин 1913 а:15)).

52.

вѣ же лѣпъ. (император Лъв Велики (Истрин 1913 а:16)).

53.

Λέων малын ... вѣ же малъ, тѣлоуѣ доврѣ. (император Лъв Млади (Истрин 1913 а:20)).

λευκόχρους, ὑπόστραβος, γρυπόρυγχος, μιξοπόλιος, μανικός. (Malalas 1831:258)

Λούκιος Ὅθων μῆνας γ. ἦν δὲ κονδοειδής, πλατύς, γενναῖος, ἀπλόθριξ, μικρόφθαλμος, ὑπόσιμος, ψελλός. (Malalas 1831:258)

ἦν δὲ διμοιριαῖος, εὖστηθος, γλαυκός, πυρράκης, δασυπώγων, εὐόφθαλμος, δειλός. (Malalas 1831:259)

ὁ θεϊότατος Οὐεσπασιανός ... ἦν δὲ κονδοειδής, φαλακρός, προγάστωρ, πολίος, πυρράκης, ἔχων οἰνοπαεῖς ὀφθαλμούς, πλάτοψις, ὀργίλος. (Malalas 1831:259)

ἦν δὲ ἐλλόγιμος· ὅστις ἐκλήθη παραβάτης, διότι ἀρνησάμενος τὸ δόγμα τῶν αὐτοῦ προγόνων, τὸ τῶν χριστιανῶν, γέγονεν Ἑλλήν. ἦν δὲ φίλος καὶ ὁμόχρονος Λιβανίου τοῦ περιβοήτου σοφιστοῦ Ἀντιοχείας. (Malalas 1831:327)

Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἦν ἐλλόγιμος, παρὰ παντὸς τοῦ δήμου φιλούμενος καὶ τῆς συγκλήτου. (Malalas 1831:358)

ὁ θεϊότατος Μαρκιανός· ἦν δὲ μακρός, ἀπλόθριξ, πολίος, στυφόμενος τοὺς πόδας, (Malalas 1831:367)

—

Λέων ὁ μικρὸς ἔτος α καὶ ἡμέρας εἰκοσιτρεῖς· ἦν δὲ παιδίον μικρόν. (Malalas 1831:376)

54.

Ζηνοὺς ... ἐστὶ γὰρ τῆλε σφίγγει. (император
Зенон (Истрин 1914:3)).

—

55.

ἐστὶ γὰρ Λεωντίνος κάσμενος, κορκοράς,
ἐλάσας, οὐκ, ὑπὸ, ἐλάς, δοῦρος νοσός,
δοῦρος οὐκ, ὑπὸ. (Описание на
патриция Леонтий (Истрин 1914:10)).

—

56.

Δημόσιος Δρακόντιος ... ἐστὶ γὰρ ὑψὺς
ἐλάς. (император Анастасий (Истрин
1914:13)).

Ἀναστάσιος ὁ δίκωρος, ὁ Δυρράχηνος
... ἦν δὲ μακρὸς πάνυ, κονδόθριξ,
εὐστόλος, στρογγύλοψις, μιξοπόλιος
τὴν κάραν καὶ τὸ γένειον, ἐν τῷ
δεξιῷ ὀφθαλμῷ ἔχων τὴν κόρην
γλαυκὴν καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ
μέλαιναν, τελείους ἔχων ὀφθαλμούς,
τὸ δὲ γένειον αὐτοῦ πυκνῶς ἐκείρετο.
(Malalas 1831:392)

57.

Νοῦστιος Βενδάρτιος Φράξ ... ἐστὶ γὰρ
τῆλε σφίγγει, на ратехъ (разноч. по ЕЛ 2
(Чуд. № 51–353) на ратехъ : на ратехъ и)
доῦρος. (император Юстин (Истрин
1914:17)).

Ἰουστίνος, ἀπὸ Βεδεριάνας ὦν Θράξ
... τῇ δὲ ἡλικίᾳ ἦν διμοιρίαίος,
εὐστήθος, οὐλος, ὀλοπόλιος, εὐρινος,
ὑπόπυρρος, εὐμορφος, ἐν πολέμοις
κοπωθεὶς, φιλότιμος, ἀγράμματος δέ.
(Malalas 1831:410)

58.

По црѣвни же Ноустина црѣвова идниъ
Ноустинианъ ἐστὶ γὰρ τῆλε σφίγγει, на
рѣвнѣ на Рѣмско (разноч. по ЕЛ 2 (Чуд.
№ 51–353) : рѣмскы языкъ) сѣ съвращае
и пиша не съвлазимо. (император
Юстиниан I (Истрин 1914:26)).

Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν Ἰουστίνου
ἐβασίλευσεν ὁ θεϊότατος Ἰουστινιανὸς
... ἦν δὲ τῇ ιδεᾷ κονδοειδής,
εὐστήθος, εὐρινος, λευκός, οὐλόθριξ,
στογγύλοψις, εὐμορφος, ἀναφάλας,
ἀνθηροπρόσωπος, μιξοπόλιος τὴν
κάραν καὶ τὸ γένειον, μεγαλόψυχος,
χριστιανός. ἔχαιρε δὲ τῷ Βενέτῳ
μέρει, καὶ αὐτὸς δὲ ὦν Θράξ ἀπὸ
Βεδεριάνας. (Malalas 1831:425)

Приложение 2. Речник на физическите и личностовни характеристики, срещащи се в Хрониката на Йоан Малала¹⁰.

- вѣѣда**, -ѣ *жс.* беседа, разговор. доброю вѣѣдою (εὐόμιλος). 34, 43.
- вѣѣдовати**, -доуѣ, -доуѣши *несв.* беседвам. отъ свѣтѣго доуѣха вѣѣдѣа и нѣцѣлаа. гр. ἐνθουσιαζόμενος. 44.
- вѣѣдѣнникъ**, -а *м.* разказвач. доверѣникъ вѣѣдѣнникъ. гр. Ø. 14.
- влагѣвѣстнѣтъ**, -ѣн *прил.* разумен, здравомислещ. гр. Ø. 16.
- влагѣродѣнъ**, -ѣн *прил.* благороден, от добър род. гр. εὐγενής. 9, 12, 26, 36.
- влагѣвѣстнѣтъ**, -ѣн *прил.* благочестив. гр. Ø. 31.
- влагѣтъ**, -ѣн *прил.* благ, хубав. гр. καλός, εὖοχος. 25, 26, 47.
- влагѣннѣи сѣ**, -нѣк сѣ, -ннѣи сѣ *несв.* : не влагѣна сѣ стабилен, надежден, непоколебим. гр. ἀσφαλής. 33.
- влагѣтъ**, -ѣн *прил.* блед. гр. ὑπόχλωρος. 43.
- вѣголювѣнца**, -а *жс.* предана богу. гр. μάντις ἀκριβής. 36.
- вѣада**, -ѣн *жс.* брада. вѣадою кѣдравою, и главою и вѣадою вѣаю, гѣстѣ вѣадою, наснѣдающе сѣ вѣадою, поснѣдающе сѣ вѣадою рѣсою (ξανθοαρχιγένειος), просѣдѣ главою и вѣадою. гр. γένειον. 17, 23, 24, 42, 43, 44.
- вѣрѣвѣстѣтъ**, -ѣн *прил.* със заключени вежди. гр. σύνοφρος. 13, 20, 43, 44.
- вѣрѣва**, -н *жс.* вежда. вѣрѣвѣснома вѣрѣва (χάτοφρος) с високомерно вдигнати вежди, ѱлстома вѣрѣва (σύνοφρος) със заключени вежди, доврома вѣрѣва (εὐοφρος), роуѣсома вѣрѣва (ξάνθοφρος). 4, 7, 23, 25, 30.
- вѣрѣзѣрѣвѣнѣтъ**, -ѣн *прил.* бързо говорещ. гр. περίγοργος. 40.
- вѣрѣзѣтъ**, -ѣн *прил.* бърз. гр. δρόμαξ. 11, 29.
- вѣрѣгѣтъ**, -ѣн *прил.* буен, невъздържан. гр. Ø. 1.
- вѣыстрѣтъ**, -ѣн *прил.* бърз, припрян. гр. περίγοργος. 19.
- вѣлѣорѣжкѣтъ**, -ѣн *прил.* белорѣк. гр. λευκός. 33.
- вѣла**, -ѣн *прил.* бял. гр. λευκός. 8, 17, 18, 41, 43, 55.

¹⁰ В речника заглавната дума се възстановява според класическата старобългарска книжовна норма. Лексемите със силно порусен фонетичен облик са дадени с препратка към нормализираната форма. Структурата на речниковата статия е: нормализирана лексема; граматични характеристики; превод; контекст (при необходимост); гръцки съответствия (когато гръцката лексема е преведена чрез словосъчетание или старобългарският превод не съответства точно на оригинала, гръцкото съответствие се дава в скоби след конкретния пример); поредният номер на описанието, в което се среща дадената лексема.

забележка 1: не се отбелязват специално случаите, когато определена лексема се среща два пъти в едно и също описание;

забележка 2: в речника има два типа препратки: 1. семантични, т.е. препратки към лексеми със същото значение, в този случай речниковата статия съдържа граматични характеристики и пореден номер на описанието, където се среща; и 2. фонетични препратки, т.е. в текста лексемата е в русифициран фонетичен облик, тя е дадена в този си вид в речника с препратка към нормализирана форма като поредният номер на описанието, в което се среща, е посочен в речниковата статия, към която е препратката.

- ВЕΛΟΨΥΧΗΣ**, -ѳын *прил.* ведър, жив, темпераментен; великодушен, щедър. гр. *μεγαλόψυχος*. 9, 11, 13, 18, 19, 20, 40.
- ВЕΛΟΚЪ**, -ѳын *прил.* велеок, с големи очи. гр. *μεγαλόφθαλμος*. 7, 9, 13, 19, 23, 37.
- ВЕΛΟΥΣΤЪ**, -ѳын *прил.* велеуст, с голяма уста. гр. *μεγαλόστομος*. 30.
- ВЕΛΗН** *прил.* голям. **ВЕΛΗΝЮ** **ВЛАДЮ** (ὀπισθόχομος). 37.
- ВЕΛНКЪ**, -ѳын *прил.* голям. **ВЕΛНКОМА** **ΟΥΝΑ**, **ВЕΛНКЪ** **ΤΕΛΟΝЪ** и **ΟΥΝА** и **НОСОМЪ**, **ВЕΛНКЪ** **ΤΕΛΟΝЪ**. гр. *μέγας*. 4, 9, 11, 13, 16, 29.
- ВЕСІАЪ**, -ѳын *прил.* весел. гр. *Ø*. 11.
- ВЛАДЪ**, -н *жс* коса. **ВЕΛІНЮ** **ВЛАДЮ**, **ΓΕΣΤΟЮ** **ВЛАДЮ**, **ΓΟΥΣΤΟЮ** **ВОЛОДНЮ**, **ΔΕΓΓΟЮ** **ВЛАДЮ**, **ΡΟΥΣОЮ** **ВЛАДЮ** (ὀπόξανθος). гр. *ὀπισθόχομος*. 16, 19, 35, 36, 37.
- ВЛАСАТЪ**, -ѳын *прил.* космат. гр. *Ø*. 25, 55.
- ВЛАСН**, -ѳы *м.* коса. просты власы (ἀπλόθριξ), *рѣса* власы (гр. *Ø*). 7, 14, 18, 29, 38, 40, 43, 51.
- ВЛАГЪНЪ**, -ѳын *прил.* влажен. **ВЕΛНКОМА** **ΟΥΝА** **ВЛАГЪНКАМА** (ВМ. **ВЛАГЪНКОМА**) с големи и влажни очи. гр. *Ø*. 4.
- ВЛАХЪ**, -а *м.* тук: прорицател. и *въл'ховъ*, и *кѡвннкъ* *хитръ* (μάντις καὶ οἰωνοσκόπος ἀριστος). 24.
- ВЪЗДРЪЖАТН** **СА**, -жж *са*, -жншн *са* *несв.* тук: вода отдаден на бога, аскетичен живот: **ВЪЗДРЪЖАШН** **СА**. гр. *ἀσκητικός*. 36.
- ВЪЗРОРЪ**, -а *м.* външност, външен вид. **ВЪЗРОРОМЪ** **ВЪШЕ** **ФЕДРА** [...] (на мястото на точките има пропуск, в гр.: τῇ δὲ θεᾷ ἥν ἡ Φαίδρα τελεία); *нюднѳъ* *взоръ* *нмоушн* *въ жинахъ*. гр. *θεά, θέαμα*. 2, 4.
- ВЪЗРАСЪ**, -ѳын *прил.* зрял, завършен, възрастен. гр. *τέλειος*. 5.
- ВЪЗРАСТЪ**, -а *м.* ръст, височина. **ВЪ** *жс* **Тикомнса** **ВЪЗРАСТОМЪ** [...] (на мястото на точките има пропуск, в гр.: ἥν δὲ ἡ Τέχμησσα τῇ ἡλικίᾳ εὖστολος), **ВЪЗРАСТОМЪ** **ДОВОРОТЪ** **БІЕСНА** (εὖστολος), **ВЪЗРАСТОМЪ** **ННЗОКЪ** (κονδοειδής), **ВЪЗРАСТОМЪ** **СРЪДНІН** (διμοιρίαῖος). гр. *ἡλικία*. 2, 4, 8, 30, 38, 39, 47.
- ВЪЩІЕЛЪ**, -ѳын *прил.* вж. **ВЪЩІЕЛЪ**. 43.
- ВЪЩІЕЛЪ**, -ѳын *прил.* с плешивина над челото. **ВЪЩІЕЛЪ** (гр. *Ø*), **ВЪЩІЕЛЪ** (гр. *ἀναφάλας*). 3.
- ВЪСЮКЪ**, -ѳын *прил.* висок. гр. *μακρός*. 7, 17, 18, 25, 26, 28, 33, 37, 40, 42, 45, 51, 56.
- ВЪШ**, -ѳы *жс* шия. *доброю* *вѳыню* (εὐτράχηλος). 35, 36.
- ВЪКО**, -а *ср.* клепач. *назѳанѳе* *вѳкома*. гр. *βλέφαρον*. 7.
- ГЛАВА**, -ѳы *жс* глава. и *главою* и *брадою* *вѳлою*, *сѳдѳъ* *главою*, *просѳдѳъ* *главою* и *брадою*. гр. *κάρα*. 24, 36, 43, 44.
- ГНѳЕВАНВЪ**, -ѳын *прил.* избухлив, раздражителен. гр. *ὀργίλος*. 40, 48.
- ГОДЪНАТА**¹¹, -аѳа *прил.* с изияшнн прасци. гр. *μικρόπους*. 37.
- ГРЪДЪ**, -ѳын *прил.* величествен, страшен, ужасен. гр. *φοβερός*. 11, 15, 26.
- ГРЪМНСТЪ**, -ѳын *прил.* гръмогласен. гр. *Ø*. 30.

¹¹ Прилагателните, представляващи изключително женски характеристики се дават само във форма за *ж.р.*

Преславска книжовна школа, Т. 9.

грѣлнѣ, -ѣн *прил.* вж. грѣлнѣ. 18.

гѣстовелѣ, -ѣн *прил.* с гѣста коса. гѣстовелѣ. гр. Ø. 11.

гѣстоврадѣ, -ѣн *прил.* с гѣста брада. гѣстоврадѣ. гр. δασυπώγων. 9, 10, 16, 20, 25, 29, 47.

гѣстѣ, -ѣн *прил.* гѣст. гѣстѣ врадою (δασυπώγων), гѣстою владѣю (οὐλόθριξ), гѣстою володнѣ (гр. Ø). 16, 19, 42.

дѣвлѣ, -ѣн *прил.* мощен, масивен, набит, дебел. гр. εὐοχος. 41.

дѣлѣ, -ѣн *прил.* дълѣг. гр. μακρός. 30, 35, 41.

дѣлѣголикѣ, -ѣн *прил.* с дълго лице. гр. μακροφίς. 2, 16, 18, 22.

дѣлѣгоносѣ, -ѣн *прил.* с дълѣг нос. гр. μακρόρινος. 11, 14, 25, 28, 43.

дѣвлѣ, -ѣн *прил.* доблестен, мъжествен. гр. Ø. 20, 31.

дѣвроврадѣ, -ѣн *прил.* имащ хубава гѣста брада. гр. εὐπώγων. 12, 13, 14, 19, 26, 27, 43, 44.

дѣврогладѣ, -ѣн *прил.* имащ красива глава. гр. εὐκέφαλος. 20.

дѣврогласѣнѣ, -ѣн *прил.* имащ хубав глас, сладкогласен. гр. καλλίφωνος. 4, 20.

дѣвроликѣ, -ѣн *прил.* имащ красиво лице. гр. Ø. 10, 12, 15.

дѣвролѣпѣ, -ѣн *прил.* съвършен, прекрасен. дѣвролѣпа. гр. τελείος. 34.

дѣвроносѣнѣ, -ѣн *прил.* вж. дѣвроносѣ. 9, 23.

дѣвроносѣ, -ѣн *прил.* имащ красив нос. дѣвроносѣ оуниа (!). гр. εὐρινος. 2, 4, 6, 7, 10, 13, 20, 22, 26, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 49.

дѣвроовразѣнѣ, -ѣн *прил.* миловиден, красив. гр. Ø. 17.

дѣвроокѣ, -ѣн *прил.* имащ красиви очи. гр. εὐόφθαλμος. 6, 8, 12, 17, 20, 25, 27, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 47.

дѣвроликѣ, -ѣн *прил.* сладкодумен. дѣвроликѣ вѣсѣдникѣ. гр. Ø. 14.

дѣвросанѣ, -ѣн *прил.* добре поставен, радващ се на голяма почит. гр. Ø. 6, 11.

дѣвросѣса, -ѣн *прил.* имаща красиви гърди. гр. καλλίμασθος, εὐμασθος, ὀγκόμασθος. 4, 7, 35, 36.

дѣвротѣлѣсѣнѣ, -ѣн *прил.* с хубаво тяло. гр. εὐστολος. 2.

дѣвроходѣнѣ, -ѣн *прил.* подвижен. гр. εὐκίνητος. 30.

дѣврѣ, -ѣн *прил.* благороден, нравствено чист, добър. в лицѣ дѣврѣ, дѣврѣ вѣзрастоликѣ, дѣвра вроема, дѣврыма оуниа, дѣврою высею, дѣврѣ носомѣ, дѣврама ланнѣтома, дѣврыма прѣсѣтна, дѣврою вѣсѣдою. гр. γενναῖος, καλός, εὐ-. 4, 25, 27, 27, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 44, 53, 55, 57.

дѣврѣликѣ, -ѣн *прил.* имащ красиво лице. дѣврѣлика. гр. εὐχάракτηρος. 4.

дѣрѣ, -ѣн *прил.* смел, дързък. гр. τολμηρός. 10, 22, 23.

дѣва, -ѣн *ж.* дева, девица. дѣвою. гр. παρθένος. 5, 8, 36, 37.

дѣлолюбѣнѣ, -ѣн *прил.* обичащ работата. гр. φιλοκτίστης (?). 39.

знаменѣнѣ, -ѣн *ср.* знак, белег, знамение. знаменѣнѣ нѣмѣнѣ на главѣ. гр. Ø. 7, 36.

зѣркѣ, -ѣн *прил.* светлоок, синеок. зѣкрѣ, зѣкрѣ, зѣркѣ гр. γλαυχός, γλαυκόφθαλμος, ὑπόγλαυκος. 5, 14, 16, 23, 25, 33, 41, 44, 47.

зѣлоовразѣнѣ, -ѣн *прил.* грозен, некрасив. гр. Ø. 1.

зѣкрѣ вж. зѣркѣ

- зѣница, -а жс. зеница. зръзнама зѣницѣма (μελάγχωρος). 13, 19, 30, 36.
- зжѣтъ, -а м. зѣб. зжѣы велнкы нмын (ὀδόντας ἔχων μεγάλους). 3.
- зѣло нареч. твърде, много. силенъ зѣло, вистѣ зѣло, зѣло вьмгъ. гр. πάνυ. 13, 26, 36, 37, 56.
- ицѣлѣти, -ѣж, -ѣиши несв. изцелявам. ѿ сѣго дѣла вьсѣдѣла н исцѣлаа (ὕπὸ πνεύματος ἁγίου ἐνθουσιαζόμενος καὶ ἰώμενος). 44.
- книжѣтъ, -ын прил. книжен, грамотен. гр. ὅ. 9, 18.
- ковѣнникъ, -а м. тук: птицегадател. н вѣлѣховъ, н кѣвникъ хитръ искусен прорицател и птицегадател. гр. οἰωνοσκόπος. 24.
- красѣтъ, -ын прил. красив, хубав. красенъ, красна зѣло (ώραία πολύ). гр. ὅ. 17, 37, 55.
- кратовласъ, -ын прил. имащ къса коса. гр. κονδόθριξ. 3, 20, 26, 39.
- кратошнн, -нн прил. с къс врат, късоврат. гр. ὅ. 3, 15.
- кратѣкъ, -ын прил. къс. кратокъ власы гр. κονδόθριξ. 43.
- кривѣтъ, -ын прил. кривоглед. кривѣтъ. гр. στραβός, ὑπόστραβος. 22, 45.
- криконосъ, -ын прил. имащ гърбав нос. гр. στρεβλόριнос. 19.
- крокорѣвъ, -ын прил. къдрав, с чуплива коса. крокорѣвъ, коркорѣвъ. гр. οὐλος. 39, 55.
- крѣмнстѣ, -ын прил. властен; властолюбив. кормнстѣ. гр. ὅ. 3.
- крѣпость, -н жс. физическа сила, твърдост. силенъ крѣпостію (δυνατός ἐν ἰσχύϊ). 26.
- крѣпѣкъ, -ын прил. силен, могъщ, твърд. крѣпокъ зѣло. гр. ἰσχυρός. 10, 12, 13, 15, 20, 28, 29, 31, 33, 45, 46.
- кржгѣтъ, -ын прил. кръгъл. кржгломъ лицемъ (στρογγυλόψις). 23.
- кржговатѣ, -ын прил. вж. кржгѣтъ. 5, 36.
- кѣдрѣвъ, -ын прил. къдрав. вѣдою кѣдрѣвою (гр. ὅ.). гр. οὐλος. 11, 13, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 30, 35, 36, 37.
- ланита, -ы жс. страна, буза, ланита. доврама ланитома (εὐπάρειος). 35, 37.
- лицѣ, -а ср. лице. длѣтъ лицемъ (μάκροψις), кржговатымъ лицемъ (στρογγυλόψις), тнхнмъ лицемъ, тонкымъ лицемъ (λεπτοχαρακτήρος), вистѣ лицемъ, гр. -όψις. 5, 8, 14, 23, 25, 28, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 44, 50.
- ловецѣ, -а м. ловец. ловицѣ лютѣ. гр. κυνηγέτης. 3.
- лѣподѣвъ, -ын прил. искусен в боравенето с палица, боздуган (?). гр. ὅ. 17.
- лѣтъ, -ын прил. красив, хубав. стрѣльцѣ лѣтъ (ἀπονενοημένος πολεμιστής). гр. κατεσταλμένος, εὖθετος, ἐλλόγιμος, εὖστολος. 7, 20, 25, 28, 30, 33, 35, 37, 40, 49, 50, 52.
- лѣто, -а ср. тук: коса. вѣлнкаго лѣта (вероятно неправилен превод на гр. θέρος, εὖρος, τό 'лято; жѣтва; коса'). гр. ὅ. 11.
- лжѣвъ, -ын прил. хитър, коварен, лукав. лжѣвъ. гр. δόλιος. 33.
- лжконосъ, -ын прил. имащ гърбав нос. лжконосъ. гр. ἀγκυλόριнос. 33.
- лювѣдѣлнѣ, -ын прил. обичаш да подарява, щедър. гр. ὅ. 39.
- лювѣдѣнѣ, -ын прил. обичаш наслажденията, хедонист. гр. καταγύναιος, φιλήδονος. 22, 30.
- лювѣдѣннѣ, -ын прил. вж. лювѣдѣнѣ. 11.
- лювѣдѣстнѣ, -ын прил. почтителен, благоговееен. гр. φιλότιμος. 34.

Преславска книжовна школа, Т. 2.

- лютъ**, -тън *прил.* рязък, жесток, суров, краен. ловиць лютъ *κυνηγέτης* страстен ловец. гр. *πικρὸς, μακρός*. 3, 23, 45.
- малостъса**, -ага *прил.* с изящни гърди. *малостеса*. гр. *μικρόμασθος*. 6.
- малъ**, -тън *прил.* малък, изящен; малък на години. *мала оусты* (*μικρόστιμος*), *малыма оуна* (*μικρόφθαλμος*), *малыма ногама* (*μικρόπους*). гр. *μικρὸς*. 18, 33, 36, 37, 40, 46, 53.
- младъ**, -тън *прил.* млад. *млада* плътню. гр. *ὄ*. 4, 37.
- митъуалнѣтъ**, -тън *прил.* мълчалив. гр. *ἥσυχος*. 3, 34.
- мъногостъвѣдътъ**, -тън *прич., сег. действ.* (от *мъногостъвѣдѣти*, -вѣмъ, -вѣси *несв.*) много знаещ, добре осведомен. гр. *πολύιστωρ*. 33.
- мъного нареч.** много. много рица и скача (гр. *ὄ*). 11.
- мыслнѣтъ**, -тън *прил.* разумен. гр. *ὄ*. 18.
- мъдръ**, -тън *прил.* здравомислещ, умен, мъдър. *мъдръ*. гр. *ὄ*. 14, 16, 18, 31.
- мъжъскъ**, -тън *прил.* мъжки. гр. *ἀνδροειδής*. 36.
- надъроуѣнѣтъ**, -тън *прил.* румен, червен. гр. *ὄ*. 16.
- надъроуѣтъ**, -тън *прил.* риж, ярко червен, огнено риж. гр. *ὄ*. 10, 12.
- назѣлнѣтъ**, -тън *прил.* гримиран с антимон. *назѣлнѣ вѣкома* (*χεχολλαῖσμένα* (от *κολλαίω*) *έχουσα βλέφαρα*) с клепащи гримирани с антимон. 7.
- напоухлѣтъ**, -тън *прил.* подпухнал. тук: имаш винен цвят. *напѣхлыма оуна* (*οἶνοπαής τοὺς ὀφθαλμούς*). 43, 48.
- напраснѣтъ**, -тън *прил.* вж. *напраснѣтъ*. 8.
- напраснѣтъ**, -тън *прил.* избухлив. гр. *προπετής, ὀξύχολος*. 23, 43.
- нароуѣнтъ**, -тън *прил.* известен, знаменит; искусен. на ратѣхъ (разноч.: на ратѣхъ : *нароуѣнтъ* и). гр. *ὄ*. 57.
- нароуѣтъ** *прил. м., ж.*: *нароуѣтъ* (ср. *нароуѣтнин* *власни* БерСб 35v 5) тъмно рус, русоляв. *нароуѣто* (!), *нароуѣтъ*, *нароуѣтъ*. гр. *ὑπόξανθος*. 2, 5, 17, 35.
- наснададѣти**, -аѣ, -аѣши *несв.* потъмнявам. *наснададѣти* сѣмъ вѣрадою с току-що набола брада, букв.: потъмнял от брада. гр. *ὄ*. 17.
- наоуѣтъ**, -тън *прил.* с наболи мустаци. гр. *ἀρχιγένειος*. 40.
- несъблѣзънѣно нареч.** неизкусно, неправилно. *пиша несъблѣзънѣно* (*ἀγράμματος*). 58.
- низминѣтъ**, -тън *прил.* нисък, приземист. гр. *ὄ*. 49.
- низъкъ**, -тън *прил.* нисък. гр. *κονδοειδής*. 6, 10, 19, 24, 31, 36, 38, 41, 44, 46, 48, 58.
- нога**, -тъ *ж.* *малыма ногама* (*μικρόπους*). 36.
- носѣтъ**, -а *м.* нос. *велнкъ тѣлоуѣтъ* и *оуна* и *носомъ*, *доврынъ* *носомъ* (*εὖρινος*), на носѣтъ *ниѣши* *знаменіе*. гр. *ὄ*. 7, 16, 44, 55.
- нѣморѣвнѣтъ**, -тън *прил.* заекващ, пелтек, имаш дефект в говора. гр. *ψελλός*. 46.
- овоуѣвѣати**, -аѣ, -аѣши *несв.* с наболи мустаци. *овоуѣвѣаа*. гр. *ἀρχιγένειος*. 30.
- отроковѣнца**, -а *ж.* дева, девица. гр. *κόρη*. 5, 37.
- око**, *оуѣсе* *ср.* око. *доврыма оуна*, *велнкъ тѣлоуѣтъ* и *оуна* и *носомъ*, *малыма оуна*. гр. *ὀφθαλμός*. 4, 10, 11, 15, 16, 18, 28, 33, 40, 43, 46, 48, 49, 55.
- плоскоуѣнтъ**, -тън *прил.* вж. *плоскоуѣнтъ*. 3.

- плосколицѣ, -ни прил. имащ широко лице. гр. πλατόψις. 19, 27, 31, 48.
- плосколицѣрь, -ын прил. много мъдър, изключително мъдър. гр. φρόνιμος. 43.
- плоскъ, -ын прил. широкоплещест, набит. гр. πλατύς. 46.
- плѣнь, -ын прил. пълен, набит. плѣнома оуина (гр. Ø). гр. στρογγυλός. 5, 10, 11, 13, 15, 18, 28.
- плѣтъ, -н жс. плѣт. млада плѣтню (гр. Ø), вънстою плѣтню (λευκόχρους). 4, 37, 44.
- плѣшнѣ, -ын прил. плешив. гр. φαλακρός. 44, 48.
- плѣщнѣ, -ын прил. широкоплещест. гр. πλατύς. 19.
- погрѣвѣнь, -ын прил. леко прегърбен, изгърбен. погрѣвѣнѣ. гр. υπόκυρτος. 28.
- посмадаѣти, -аѣ, -аѣши несв. потъмнявам. посмадаѣщи сѣ вradoю рѣкою (ξανθοαρχιγένειος), посмадаѣщи оусомѣ (ἀρχιγένειος) с току-що наболи мустаци. 23, 28.
- посоупливѣ, -ын прил. намръщен. гр. Ø. 15, 27.
- примѣпанѣ, -ын прил. лепнѣщ. прилепномѣ пазыкомѣ (ψελλός) заекващ, пелтечѣщ. 26.
- прорицаѣти, -аѣ, -аѣши несв. предричам. все прорицаѣщи (πάντα προλέγουσα). 36.
- простѣ, -ын прил. обикновен, прав. просты власы (ἀπλόθριξ). 13, 14, 18, 29, 38, 40, 51.
- простовласѣ, -ын прил. с права коса. гр. ἀπλόθριξ, ὀπισθόκομος. 7, 17, 46.
- простѣдѣ, -ын прил. прошарен, с прошарена коса. простѣдѣ главою н вradoю. гр. μιξοτόλιος. 14, 41, 44, 45.
- прѣси, -ни жс, мн. гърди, гърден кош. влагани прѣсѣмин (εὐστῆθος), доверлима прѣстѣма (вм. прѣсьма) (εὐστῆθος); широкомин прѣсѣмин гр. Ø). 27, 31, 47, 49.
- прѣснѣ, -ын прил. широкогърд, с голям гърден кош, широкоплещест. гр. Ø. 1, 10, 11.
- прѣдобрѣ, -ын прил. предобър, твърде хубав. прѣломѣ предобрѣ (εὐστολος). 4.
- пѣсѣти, пѣшѣ, -шѣши несв. пиша. пиша нестѣвѣлѣнѣно (ἀγράμματος) пишѣщ неграмотно. 58.
- радостнѣ, -ын прил. любезен, очарователен, обаятелен. гр. εὐχαρής. 4, 7, 30, 35, 37.
- ратѣ, -н жс. на ратѣхѣ вж. нароуѣтѣ.
- роуменѣ, -ын прил. румен, имащ здрав вид, цѣфтящ. рѣманѣ (μελίχρους), рѣманынѣ лицѣнѣ (ἀνθηροπρόσωπος), рѣманыма ланнѣтома (γελασίνας ἔχουσα ἐν ταῖς παρειαῖς), рѣманыма оуѣтнама (ἀνθηρόχειλος). 7, 10, 12, 22, 25, 35, 37, 40, 44.
- роусовласѣ, -ын прил. русокос, рус. роусовласѣ нажѣлѣ (υπόξανθος) русовата, леко руса, рижевата. 4.
- роусѣ, -ын прил. рус, светъл. рѣса власы (οὐλόθριξ), роусою владѣю (υπόξανθος), роусома вровѣма (ξανθοφρυς). 7, 11, 16, 23, 28, 29, 34, 36.
- роусѣвласѣ, -ын прил. русокос, светлокос. рѣсѣвласѣ. гр. ξανθόκομος. 6.
- рѣдобрѣдѣ, -ын прил. имащ рядка брада. гр. σπανός τὸ γένειον. 3, 11.
- рѣвѣ, -н жс. реч, говор. рѣвѣю на Рѣмьско сѣ съвращаѣ с дефект в говора. гр. Ø. 58.
- силивѣ, -ын прил. силен. силивѣ кѣпѣстѣно (δυνατός ἐν ἰσχύϊ). гр. εὐσθενής. 3, 12, 13, 22, 26, 30.
- сладѣкъ, -ын прил. приятен, ласкав, мил, кротѣк. гр. γλυκύς. 44.
- смагѣ, -ын прил. мургав, с тъмен цвят на кожата. гр. μελάγχροος. 3, 8, 13, 20, 26, 27, 35, 39.
- снѣхливѣ, -ын прил. весел. снѣхливѣ. гр. φιλόγελως. 7.
- срѣдобрѣвѣ прил., неизм. в разцвѣта на силите, на средна възраст. гр. ὠραίος. 34.

Преславска книжовна школа, Т. 9.

- срѣдѣньнъ**, -нн *прил.* среден на ръст. гр. διμοιρίαῖος, τέλειος. 3, 11, 14, 20, 27, 35, 39, 43, 47, 50, 54, 57.
- старѣ**, -ѣн *прил.* стар, възрастен. гр. γέρων. 39.
- страшнѣ**, -ѣн *прил.* боязлив, страхлив. гр. δειλός. 30, 47.
- строннѣ**, -ѣн *прил.* подреден, дисциплиниран. гр. εὐθετος, εὐτακτος. 20, 42.
- стрѣльць**, -а *м.* стрелец. стрѣльць лѣпъ (? ἀπονενοημένος πολεμιστής). 20, 30.
- сѣсоврадѣ** *вж.* с.жсѣврадѣ.
- сѣсѣ** *вж.* с.жсѣ.
- с.жсѣврадѣ**, -ѣн *прил.* с раздвоена брада. гр. Ø. 15.
- с.жсѣ**, -ѣн *прил.* с раздвоена брадичка (във формата на обърнато “М”). гр. Ø. 14, 15.
- сѣвращати сѣ**, -аѣ сѣ, -аѣшн сѣ *несв.* тук: имам дефект в говора. *вж.* рѣнь. 58.
- сѣмѣотрѣннѣ**, -ѣн *прил.* точен, улучващ без пропуск. стрѣльць сѣмѣотрѣннѣ (τοξότης εὐστοχος). 30.
- сѣмѣслѣнѣ**, -ѣн *прил.* здравомислещ, благоразумен, сдържан. сѣмѣслѣнѣ. гр. σώφρων. 2, 3, 20, 31.
- сѣмѣслѣ** *прил.*, *неизм.* благоразумен, здравомислещ. сѣмѣслѣ. гр. φρόνιμος. 28.
- сѣстроѣннѣ**, -ѣн *прил.* добре сложен, с добро телосложение. сѣстроѣнѣ. гр. Ø. 13.
- сѣсѣта**, -аѣ *прил.* с големи гърди, гърдеста. гр. Ø. 1.
- сѣдѣ**, -ѣн *прил.* белокоос, беловлас, побелял. вѣсь сѣдѣ, сѣдѣ главою. гр. ὀλοπόλιος, πολίος. 24, 25, 42, 43, 48.
- творѣ**, -а *м.* конструкция, външност. моуѣжескымѣ творомѣ (ἀνδροειδὴς τὴν πλάσιν) с мъжка конструкция. гр. πλάσις. 36.
- тихѣ**, -ѣн *прил.* спокоен, тих. тихнѣ лнцѣмѣ (гр. Ø). гр. γαληνότητος. 14, 41.
- тлѣстѣ**, -ѣн *прил.* пылен, масивен, тучен. гр. Ø. 12.
- тѣнѣконосѣ**, -ѣн *прил.* с тѣнѣк, изящен нос. тонконоса. гр. λεπτόρινος. 8.
- тѣнѣкѣ**, -ѣн *прил.* тѣнѣк, изящен. тонѣкнѣмѣ лнцѣмѣ (μικρόσκιμος), тонкымѣ лнцѣмѣ (λεπτοχαρακτήρος). гр. λεπτός. 8, 18, 24, 28, 33, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 42.
- тѣщнѣ**, -ѣн *прил.* жив, енергичен, деен. гр. γοργός. 35.
- тѣло**, -а *ср.* тяло. вѣлнѣкѣ тѣломѣ, тѣломѣ высокѣ, тѣломѣ ннзѣкѣ, тѣломѣ срѣднѣн, тѣломѣ добръ, тѣломѣ на вѣтвѣрѣтн крѣпокѣ, внѣстѣ тѣломѣ, тѣломѣ прѣдѣвра. гр. ἡλικία, ἰδέα, θέα. 3, 4, 11, 13, 14, 15, 16, 25, 43, 44, 50, 53, 54, 57, 58.
- тажѣкогласѣнѣ**, -ѣн *прил.* имащ плѣтен, нисѣк глас. гр. βαρύφωνος. 26.
- оуѣротнѣ сѣ**, -ѣш сѣ, -ѣшн сѣ *св.* успокоявам .сѣ. скоро сѣ оуѣротѣ бързо успокояващ сѣ. гр. ἀνακαθήμενος. 43.
- оуѣста**, -ѣ *ср.*, *мн.* уста. мала оуѣсты (ἀνθηρόχειλος букв.: с цѣвтѣщи устнѣ) с изящнѣ устнѣ. 37.
- оуѣстѣнѣтѣ**, -ѣн *прил.* имащ месѣсти, дебѣли устнѣ. гр. Ø. 3.
- оуѣстѣна**, -ѣ *жс.* устнѣ. рѣмѣнымѣ оуѣстѣна (ἀνθηρόχειλος) сѣс сочнѣ устнѣ. 37.
- оуѣсѣ** *вж.* жсѣ
- оуѣтрѣ**, -н *жс.* дрѣха. вѣ же Текомнѣсѣ вѣзрѣстѣмѣ вѣлѣ оуѣтрѣ носѣщн (? ἤν δὲ ἡ Τέχμησσα τῇ ἡλικίᾳ εὐστολος). 8.

- храбръ, -ѣн прил. храбър, смел. гр. πολεμιστής. 10, 11, 12, 13, 15, 17, 22, 23, 26, 28, 29.
- хытръ, -ѣн прил. искусен, отявлен. гр. ἄριστος. 24.
- цѣломудръ, -ѣн прил. здравомислещ, благоразумен, сдържан. цѣломудръ. гр. Ø. 15.
- чистъ, -ѣн прил. бял, чист. чиста зѣло, чиста акы снѣгъ (λευκή ὡσεὶ χιόν), чистюю плотію, чистъ тѣломъ, чистымъ лицемъ. гр. λευκός. 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 14, 19, 23, 24, 28, 30, 31, 36, 37, 44, 50, 55.
- чръмънъ, -ѣн прил. риж, червенокос. чръминъ, чръминъ. гр. πυρόθριξ, πυρόακης. 23, 31, 47, 48.
- чръновласъ, -ѣн прил. вж. чръновласъ. 30.
- чръновласъ, -ѣн прил. чернокос. гр. μέλανθριξ. 8, 9, 20, 22, 29, 37.
- чрънъ, -ѣн прил. черен. просты власы чръны (гр. Ø), чрънама зѣннама (μελάγχωρος). 13, 19, 30, 36, 38.
- чръватъ, -ѣн прил. имащ шкембе, шкембелия. чръватъ. гр. προγαστωρ. 48.
- чръвнтъ, -ѣн прил. имащ шкембе, шкембелия. чръвнтъ. гр. Ø. 14.
- частоврадъ, -ѣн прил. имащ гъста брада. гр. δασυπώγων. 22.
- частъ, -ѣн прил. чест, гъст. частъ вровма, частомна вровма (σύνοφρος) със сключени вежди, часты просѣдъ (гр. Ø) силно прошарен. 7, 14, 25.
- чѣтнъ, -ѣн прил. почтителен. гр. Ø. 55.
- чюднъ, -ѣн прил. чуден, прекрасен. чюднъ взоръ нлюущи въ женахъ (φοβερὸν θέαμα εἰς γυναῖκας). 4.
- широкъ, -ѣн прил. широк. широкымн гръсмин (гр. Ø) с широка гръд, с голям гръден кош. 49.
- жсъ, -а м. мустак. посмѣдающъ оусомъ (гр. ἀρχιγένειος). 28.
- юнгъ, -ѣн прил. млад. гр. Ø. 55.
- яснъ, -ѣн прил. ясен, разбираем. яснъ всѣдою отъ свѣтлого доуха (φθεγγόμενος ὑπὸ πνεύματος ἁγίου). 43.
- язъыкъ, -а м. език. прилепнонъ язъыкомъ (ψελλός) заекващ, пелтечещ. 26.

PORTRAIT DESCRIPTIONS AND PERSONAL CHARACTERISTICS IN JOHN MALALAS' CHRONOGRAPHIA

Dimiter Peev (Sofia)

Summary

The article deals with so-called by Hunger *somatopsychogrammata* in Old Bulgarian translation of *Chronographia* by John Malalas. There are 56 physical and psycho-ethic personal descriptions in Old Bulgarian version. Their non-satisfactory representation in existing Old Slavonic manuals and dictionaries led me to the idea of collating of Old Bulgarian and Greek texts of the descriptions. Some etymological notes were provided to lexemes with obscure meaning. The results of the research are presented in a small dictionary of all *somatopsychogrammata* (Supplement 2).